नेपाल सरकार

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

सिंहदरवार, काठमाडौं

सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन २०६४ को दफा ५(३) बमोजिमको

त्रैमासिक कार्य सम्पादन प्रतिवेदन

(**Proactive Disclosure**)

(माघ देखि चैत्र, २०७७)

बैशाख, २०७८

विषय सूची

१. परिचय ३

२. मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र ४

३. कर्मचारी संख्या र विवरण ६

४. प्रदान गरिने सेवा ९

५. महाशाखा, शाखा र जिम्मेवार अधिकारी १२

६. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि १३

७. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी १३

८. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी १४

९. सम्पादन गरेको कामको विवरणः १४

१०. सूचना अधिकारी र प्रमुखको नाम र पद १८

११. सम्बन्धित नीति, ऐन, नियम, गठन आदेश, विनियम वा निर्देशिकाको सूची १८

१२. आम्दानी, खर्च तथा आर्थिक कारोवारको अद्यावधिक विवरणः २१

१. परिचय

तुलनात्मक र प्रतिस्पर्धात्मक लाभका दृष्टिले नेपालको आर्थिक विकासको प्रमुख आधार रहेको पर्यटन क्षेत्रले विदेशी मुद्रा आर्जन, रोजगारी सिर्जना, आर्थिक कृयाकलाप अभिवृद्धि र समग्र आर्थिक विकास र समुन्नतिमा टेवा पु र्याउँदै आएको छ । देशमा रहेका सम्पूर्ण ऐतिहासिक, प्राकृतिक र साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण र विकास गरी तिनको आर्थिक उपयोग ग दैं पर्यटनलाई मुलुकको आर्थिक आधारको रुपमा ग्रामीण तहसम्म विकास र विस्तार गरी यसको प्रतिफल जनजीवनको तल्लो तहसम्म पु र्याउन संस्कृति र पर्यटन क्षेत्रको विविधिकरण, विस्तार र प्रवर्द्धन गरिनु आवश्यक छ।

पर्यटकहरुको आवागमन शुरुवातसँगै नेपालमा पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमहरुलाई व्यवस्थित रुपले अगाडि बढाउन सर्वप्रथम वि.सं. २०१६ सालमा पर्यटन बोर्डको स्थापना भएको थियो। वि.सं. २०१८ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गत पर्यटन विभाग गठन भएकोमा पर्यटन गुरुयोजना र प्रशासन सुधार आयोग , २०३२ को सिफारिस समेतका आधारमा पर्यटन क्षेत्र को योजनाबद्ध विकास तथा प्रब र्द्धन गर्न केन्द्रीय पर्यटन प्रशासनिक निकायको रुपमा वि.सं. २०३४ सालमा पर्यटन मन्त्रालयको स्थापना भएको हो। वि.सं. २०३९ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गत को हवाई विभागलाई समावेश गरी पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय स्थापना गरियो। मुलुकले अवलम्बन गरेको खुला बजारमुखी अर्थतन्त्रमा सरकारको भूमिका र कार्यक्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्न वि.सं. २०५५ सालमा पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय अन्तर्गतका २ (दुई) वटा विभागहरु हवाई विभाग र पर्यटन विभागलाई खारेज गरी क्रमशः नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण र नेपाल पर्यटन बोर्डको स्थापना गरियो। वि.सं. २०५७ सालदेखि संस्कृति क्षेत्रको समेत कार्य गर्ने गरी संस्कृति , पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको रुपमा अगाडि बढाइयो । पर्यटन उद्योगको व्यवस्थापन , पर्यटन पूर्वाधार विकास , पर्यटकको सुरक्षा लगायत कार्यहरु गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०७१ श्रावण २ गतेको निर्णयनुसार मिति २०७१ भाद्रदेखि पर्यटन विभागको स्थापना गरिएको छ।

नेपालको आर्थिक विकासमा पर्यटन क्षेत्रको महत्व बढ्दै गए अनुरुप यसलाई प्रमुख प्राथमिकताको क्षेत्रमा राखिएको, नेपालको सांस्कृतिक विविधता अनुपम रहेकोले यसलाई संरक्षण ,

विकास र प्रबर्द्धन गर्दै यसको आर्थिक उपयोग एवम् पर्यटनको मुख्य उत्पादन र गन्तव्यको रुपमा विकास गर्न आवश्यक भएको , साथै हवाई सेवाले भौगोलिक विषमतामा यातायात सेवा उपलब्ध गराउनुको अतिरिक्त बाह्य र आन्तरिक रुपमा पहुँच विस्तार भै पर्यटन सेवामा समेत पर्याप्त योगदान पुर्याउने भएकोले यी तीनओटै क्षेत्रलाई एकीकृत रुपमा अगाडि बढाउन एउटै मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा राखिएको पाइन्छ।

२. मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र

नेपाल सरकारको कार्य विभाजन नियमावली , २०७४ बमोजिम यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र देहायबमोजिम रहेको छः

१. संस्कृति, ललितकला, धर्म, सभ्यता र सम्पदा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड

२. पुरातात्विक महत्वका स्थान र प्राचीन स्मारक सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन

३. राष्ट्रिय संग्रहालय अभिलेखालय

४. अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रियस्तरका ऐतिहासिक पुरातात्विक धार्मिक एवं सांस्कृतिक महत्वका स्थल एवं विश्व सम्पदा सूचीकृत सम्पदा सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड संरक्षण सम्भार अध्ययन अनुसन्धान उत्खनन पुनर्निर्माण र प्रचार प्रसार

५. प्राकृतिक धार्मिक सांस्कृतिक पुरातात्विक साहसिक पर्यटन सम्बन्धी नीति मापदण्ड र नियमन

६. केन्द्रीयस्तरका प्रज्ञा प्रतिष्ठान सम्बन्धी नीति तथा कानून

७. विदेशी मित्र राष्ट्रहरुसंग भएका सन्धी सम्झौता लगायत राष्ट्रिय महत्वका दस्तावेज संरक्षण

८. पर्यटन सम्बन्धी नीति कानून र मापदण्ड

९. क्यासिनो सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन

१०. पर्वतारोहण ट्राभल ट्रेकिङ्ग सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन

११. पर्यटन शुल्क निर्धारण सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन

१२. भाषा आयोग नेपाल प्रज्ञाप्रतिष्ठान नेपाल ललितकला प्रतिष्ठान तथा नेपाल संगीत तथा नाट्यकला प्रतिष्ठान

१३. पशुपति क्षेत्र विकास कोष लुम्बिनी विकास कोष वृहत्त जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्

१४. विभिन्न जात धर्म जाति सम्प्रदाय भाषा भाषिकाको साहित्य संगीत लिपी कला संस्कृति र चलचित्रको संरक्षण तथा विकास सम्बन्धी नीति कानून र मापदण्ड

१५. निकासी गरिने पुरातात्विक वस्तुहरुको जाँच र अनुमति

१६. वायुयान निर्माण तथा डिजाइन संचालन र मर्मत संभार विमानस्थल निर्माण तथा संचालन एयर नेभिगेसन सेवा तथा उड्डयन तालिम संस्था आदिको इजाजत र नियमन

१७. हवाइभाडा विमानस्थल शुल्क एयर नेभिगेसन सेवाशुल्क र नियमन

१८. वायुसेवा कार्यसंचालन अनुमति इजाजत र उडान अनुमति

१९. नागरिक उड्डयन सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन

२०. नागरिक उड्डयन व्यवसाय तथा पेशाविदहरुको अनुमतिपत्र स्तर निर्धारण र नियमन

२१. हवाइ सुरक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संगठनबाट प्रतिपादित स्तर मापदण्ड मार्गदर्शन र कार्यान्वयन

२२. एयर नेभिगेशन र एयर ट्राफिक सेवा

२३. हवाईक्षेत्र व्यवस्थापन

२४. उड्डयन सेवाको लागि मौसम सम्बन्धी सूचना सेवा

२५. उड्डयन खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग तथा समन्वय

२६. अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रीय र आन्तरिक विमानस्थल निर्माण संचालन र व्यवस्थापन

२७. वायुयान दुर्घटना जाँच सम्बन्धी

२८. अल्ट्रालाइट प्यारागलाइडिङ्ग ह्याङ्गलाइडिङ्ग जस्ता हवाई खेल साहसिक उड्डयन मनोरञ्जनात्मक उड्डयन क्रियाकलाप सम्बन्धी नीति र मापदण्ड

२९. प्रतिलिपी अधिकार सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड कार्यान्वयन र नियमन

३०. मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासंग सन्धी सम्झौता अभिसन्धी सम्पर्क र समन्वय

३१. मन्त्रालय सम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान प्राधिकरण समिति प्रतिष्ठान कम्पनी आदिको संचालन र नियमन

३२. नेपाल शिक्षा सेवा अन्तर्रगत आर्कियोलजी समूहको संचालन

३३. नेपाल इञ्जिनियरिङ्ग सेवा अन्तर्गत देहायका समूहो संचालनः

क. सिभिल इञ्जिनियरिङ्ग समूह अन्तर्गत एयरपोर्ट उपसमूह

ख. एरोनोटिकल इञ्जिनियरिङ्ग समूह

ग. सिभिल एभिएसन अपरेशन एण्ड इञ्जिनियरिङ्ग समूह ।

३. कर्मचारी संख्या र विवरण

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको संगठन संरचना देहाय बमोजिम रहेको छ।

चित्र १. संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको संगठन संरचना

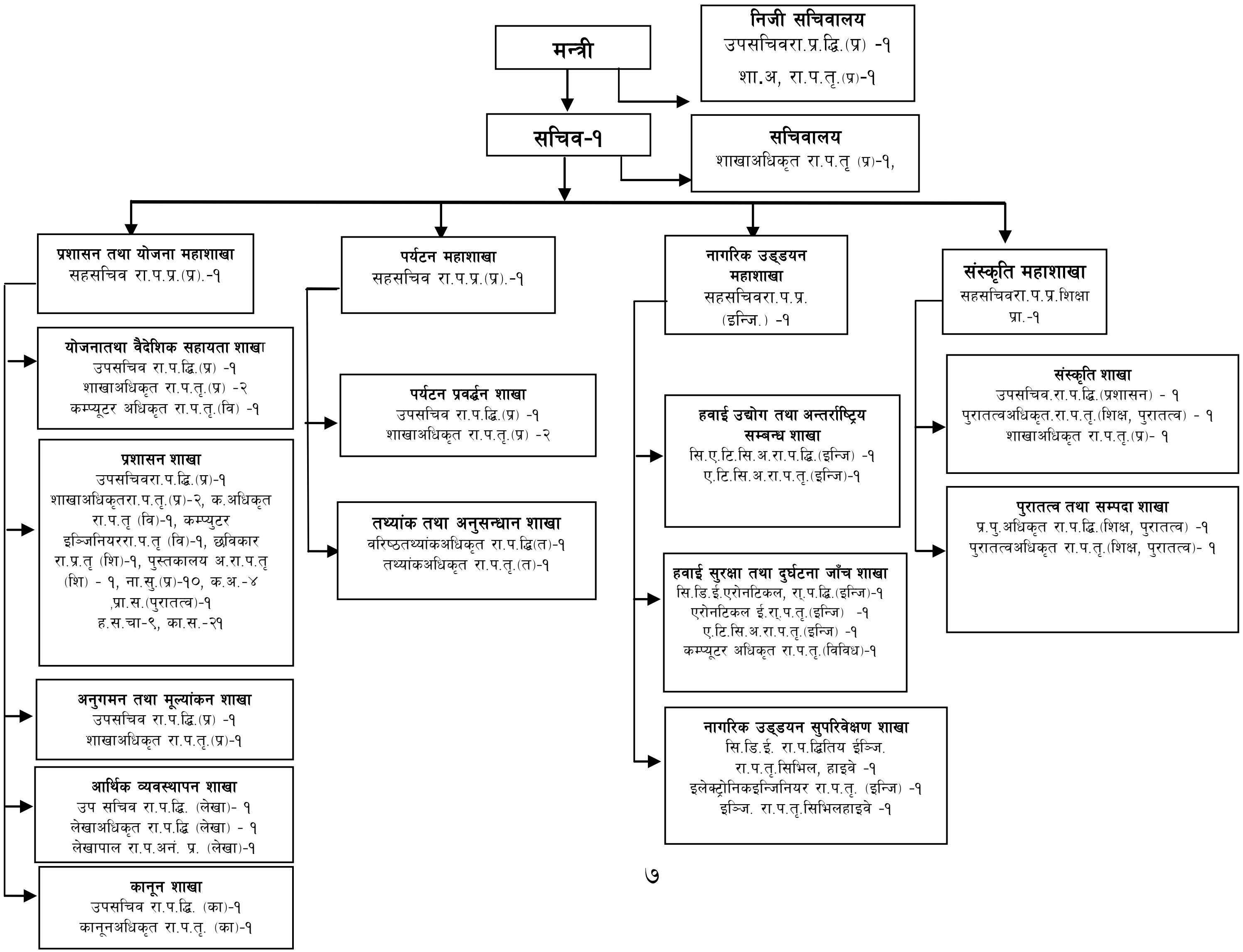

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको दरवन्दी तेरिज

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
१	सचिव	विशिष्ट				१
२	सहसचिव	रा.प.प्रथम	प्रशासन			२
३	सहसचिव	रा.प.प्रथम	ईन्जि	सि.ए.अ.इ.	सि.ए.अ	१
४	सहसचिव	रा.प.प्रथम	न्याय	कानुन		०
५	सहसचिव	रा.प.प्रथम	शिक्षा	पूरातत्व		१
६	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	प्रशासन	सा.प्र.		६
७	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	न्याय	कानुन		१
८	वरिष्ठ तथ्यांक अधिकृत	रा.प.द्वितीय	आ.यो. तथा तथ्यांक	तथ्यांक		१
९	प्रमूख पूरातत्व अधिकृत	रा.प.द्वितीय	शिक्षा	पूरातत्व		१
१०	प्रमूख लेखा नियन्त्रक	रा.प.द्वितीय	प्रशासन	लेखा		१
११	सि.ए.टि.सि.अ.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	सि.ए.अ.ई.	सि.ए.अ	१
१२	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	ईन्जि एन्ड टेलिकम.		०
१३	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	सिभिल	हाइवे	१
१४	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	एरोनटिकल		१
१५	शाखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	सा.प्र.		१०
१६	कानुन अधिकृत	रा.प.तृतीय	न्याय	कानुन		१
१७	तथ्यांक अधिकृत	रा.प.तृतीय	आ.यो. तथा तथ्यांक	तथ्यांक		१
१८	लेखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	लेखा		१
१९	पुरातत्व अधिकृत	रा.प.तृतीय	शिक्षा	पूरातत्व		२

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
२०	कम्प्यूटर अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			३
२१	ए.टि.सि.अ.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	सि.ए.अ.ई.	सि.ए.अ	२
२२	ई. ईन्जि	रा.प.तृतीय	ईन्जि	ईन्जि.एन्ड टेलिकम		१
२३	एरोनटिकल इञ्जि.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	एरोनटिकल		१
२४	ईञ्जि.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	सिभिल	हाइवे	१
२५	कम्प्युटर इञ्जि.	रा.प.तृतीय	इञ्जि	कम्प्युटर		१
२६	पूस्तकालय अधिकृत	रा.प.तृतीय	शिक्षा	पू.वि.		१
२७	छविकार	रा.प.तृतीय	शिक्षा	कला	छविकला	१
२८	ना.सू.	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	सा.प्र.		१०
२९	प्राविधिक सहायक	रा.प.अ.प्रथम	शिक्षा	पूरातत्व	पुरातत्व	१
३०	कम्प्यूटर अपरेटर	रा.प.अ.प्रथम	विविध			४
३१	लेखापाल	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	लेखा		१
३२	टा.ना.सू.	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	सा.प्र.		०
३३	खरिदार	रा.प.अ.द्बितीय	प्रशासन	सा.प्र.		०
३४	ह.स.चा.	श्रेणीविहीन	प्रशासन	सा.प्र.		९
३५	का. स.	श्रेणीविहीन	प्रशासन	सा.प्र.		१५
					जम्मा	८४

४. प्रदान गरिने सेवा

- संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डनयन सम्बन्धी संघीय नीति, योजनाको तर्जुमा, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।

- संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन सम्बन्धी विकास योजना तथा कार्यक्रमहरुको विश्लेसषण, छनौट, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन विकास सम्बन्धी पूर्वाधारहरुको विकास गर्न आवश्यक योजनाहरु कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य ।
- मन्त्रालय र अन्र्तर्गतका निकायहरुको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, चौमासिक विभाजन सहितको कार्यक्रम स्वीकृति ।
- वैदेशिक सहायता र आन्तरिक स्रोत बाट संचालित आयोजनाहरुको निरीक्षण , अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी कार्य।
- पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धी कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन , अनुसन्धान, पर्यटकीय स्थलहरुको खोजी , सूचना संकलन, डकुमेन्टेसन र प्रकाशन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन प्रबर्द्धनका लागि सरकारी, गैरसरकारी, एवं स्थानीय निकायहरुसँग समन्वय र सहकार्य सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि अन्तराष्ट्रिय जगतसँग सम्पर्क र समन्वय गर्ने कार्य।
- पर्यटन क्षेत्रको लागि आवश्यक पुर्वाधार विकास गर्ने सम्बन्धमा सरकारी, गैरसरकारी, एवं स्थानीय तहहरुसँग समन्वय सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन विषयक सम्झौताहरु सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन सम्बद्ध तथ्याङ्कहरुको संकलन, विश्लेषण र प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य।
- नागरिक उड्डयन व्यवसाय तथा पेशाविद्हरुको स्तर निर्धारण र नियमन सम्बन्धी कार्य।
- वायुयान निर्माण तथा डिजाइन, संचालन र मर्मत सम्भार, विमानस्थल निर्माण तथा संचालन, एयर नेभिगेसन सेवा तथा उड्डयन तालिम संस्था आदिको मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य।
- हवाइ भाडा, विमानस्थल शुल्क, एयर नेभिगेशन सेवा शुल्क र नियमन सम्बन्धी कार्य।
- वायुसेवा कार्यसंचालन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य।

- हवाइ सुरक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संगठनबाट प्रतिपादित स्तर , मापदण्ड, मार्गदर्शन कार्यान्वयन र नियमन सम्बन्धी कार्य।
- एयरनेभिगेसन र एयर ट्राफिक सेवा नियमन सम्बन्धी कार्य।
- उड्डयन सेवाको लागि मौसम सम्बन्धी सूचना सेवा।
- उड्डयन खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग समन्वय तथा वायुयान दुर्घटना जाँच सम्बन्धी कार्य ।
- अन्तर्राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र आन्तरिक विमानस्थल निर्माण , सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य।
- विभिन्न् मुलुकहरुसँग हवाईसेवा सम्झौता वार्ता र हवाई सम्झौता सम्बन्धी कार्य ।
- नागरिक उड्डयन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संघ , संस्था, संगठनसँग सम्पर्क, सहभागिता र ती संगठनबाट पारित महासन्धी/प्रोटोकलहरुको अनुमोदन सम्बन्धी कार्य ।
- वायुसेवाहरुलाई सेवा संचालन अनुमति सम्बन्धी कार्य ।
- निषेधित क्षेत्रमा हवाई उडान र अवतरणको सिफारिश सम्बन्धी कार्य ।
- मौजुदा हवाई रुट र नयाँ स्थापना हुने रुटहरुमा एयर नेभिगेशन सुविधाहरुको पहिचान, समन्वय र निर्णय सम्बन्धी कार्य ।

- भाषा, कला, साहित्य र संस्कृति सम्बद्ध आयोग, कोष, विकास समिति, प्रतिष्ठन, परिषद्हरु सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य।
- विभिन्न धर्म, जातजाती, सम्प्रदाय, भाषाभाषिकाको साहित्य, संगीत, लिपी, कला, संस्कृति र चलचित्रको संरक्षण तथा विकास सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड सम्बन्धी कार्य।
- प्रतिलिपी अधिकार सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन सम्बन्धी कार्य।
- संग्रहालय र अभिलेखालय सुढृढीकरण सम्बन्धी नीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा एवं कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य।
- अमूर्त साँस्कृतिक सम्पदाको खोज, अध्ययन, संरक्षण, प्रबर्द्धन, सूचीकरण सम्बन्धी कार्य।
- संस्कृतिसँग सम्बद्ध विभिन्न् समूह, गुठी संघ संस्थाहरुलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय सम्बन्धी कार्य ।

- संस्कृति तथा पुरातत्व सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासंग सन्धि सम्झौता सम्बन्धमा सम्पर्क र समन्वय गर्ने कार्य।
- मन्त्रालय, विभाग वा अर्न्तर्गतका कार्यालयहरुको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य ।
- मन्त्रालय, अर्न्तगतका निकायहरुको पदपूर्तिका लागि नियुक्ति तथा पदस्थापना, सरुवा, बढुवा, राजिनामा तथा बिभागीय कारबाही सम्बन्धी कार्य ।
- कार्य सम्पादन मूल्यांकन र प्रोत्साही पुरस्कार सम्बन्धी कार्य ।
- नेपाल इञ्जिदनियरिङ्ग सेवा अर्न्तर्गत पर्ने एरोनटिकल इञ्जि नियरिङ्ग समूह र सिभिल एभिएशन अपरेशन इञ्जिदनियरिङ्ग समूहको कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धी कार्य।
- आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी कार्य।
- आवश्यकतानुसार ऐन, नियम, गठन (आदेश), सम्झौता तयार गर्ने सम्बन्धी कार्य ।

५. महाशाखा, शाखा र जिम्मेवार अधिकारी

क्र.सं.	महाशाखा / शाखा	जिम्मेवार अधिकारी
(क)	प्रशासन तथा योजना महाशाखा	सहसचिव श्री तारानाथ अधिकारी
१	प्रशासन शाखा	उपसचिव श्री प्रेम सुवेदी
२	योजना तथा वैदेशिक सहायता शाखा	उपसचिव श्री खीमादेवी लङ्वा
३	अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखा	उपसचिव श्री प्रल्हाद पुडासैनी
४	आर्थिक व्यवस्थापन शाखा	उपसचिव (लेखा) श्री सूर्यमणी गौतम
५	कानून शाखा	उपसचिव (कानून) श्री राजन नेपाल
६	जिन्सी शाखा	ना.सु. श्री संजय नेपाल
(ख)	पर्यटन महाशाखा	सहसचिव श्री ...
७	पर्यटन प्रवर्द्धन शाखा	उपसचिव श्री नरहरि घिमिरे उपसचिव श्री ज्ञानराज पाण्डे

८	तथ्याङ्क तथा अनुसन्धान शाखा	उपसचिव श्री सीताराम घिमिरे
(ग)	नागरिक उड्डियन महाशाखा	सहसचिव श्री बुद्धिसागर लामिछाने
९	हवाई उद्योग तथा अन्तराष्ट्रिय सम्बन्ध शाखा	उपसचिव श्री प्रमोद नेपाल
१०	हवाई सुरक्षा तथा दुर्घटना जाँच शाखा	एरोनटिकल इन्जिनियर श्री तनुजा पोखरेल एटीसी अफिसर श्री सुवर्णराज भट्टराई
११	नागरिक उड्ड यन सुपरीवेक्षण शाखा	इन्जिनियर श्री नसिव आचार्य शा.अ. श्री मोहन कुमार घिमिरे
(घ)	संस्कृति महाशाखा	सहसचिव श्री लक्ष्मी कुमारी बस्नेत
१२	संस्कृति शाखा	उपसचिव श्री ...
१३	पुरातत्व तथा संस्कृति शाखा	उपसचिव श्री मंगला प्रधान

६. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि

मन्त्रालयका अधिकांश कार्यहरु दस्तुर नलाग्ने र अवधि तोक्न नसकिने प्रकृतिका (नीति , कानून तथा मापदण्ड निर्माण, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन, मूल्यांकन र नियमन गर्ने) भएको।

७. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी

(क) निर्णय प्रक्रिया

- मन्त्रालयले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमा : सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका, २०६५ बमोजिम ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम माग गरिने सूचना सम्बन्धमा : उक्त ऐनको दफा ७ बमोजिम ।

(ख) निर्णय गर्ने अधिकारी

- मन्त्रालयले सम्पादन गर्ने नीतिगत एवं अन्य कार्यहरु सम्बन्धमाः मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव पठाएर / माननीय मन्त्री स्तरबाट / सचिवस्तरबाट।
- माननीय मन्त्रीबाट प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम।
- सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ बमोजिम प्राप्त अधिकार बमोजिम।
- सचिवले प्रत्यायोजन गरेको अधिकार बमोजिम तोकिएको कर्मचारीले ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम माग गर्ने सूचना सम्बन्धमा सचिवले ।

८. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी

(क) मन्त्रालयले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमाः प्रचलित ऐन कानूनमा तोकिएको व्यवस्था बमोजिम।

(ख) सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन् २०६४ बमोजिम परेको उजुरी सम्बन्धमाः राष्ट्रिय सूचना आयोग।

९. सम्पादन गरेको कामको विवरणः

(क) संस्कृति क्षेत्र :-

प्रमुख उपलब्धीहरू

- प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन २०१३ को छैठौं संशोधनका लागि संघीय संसदमा पेश गर्न विधेयक मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृत ।
- पुरातात्विक महत्वका ३१ हजार अभिलेखको डिजिटाइजेसन कार्य सम्पन्न भएको ।
- सातवटै प्रदेशका महत्वपुर्ण सम्पदाहरू निर्माण तथा संरक्षण कार्य सम्पन्न भएको ।
- राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति संग्रहालय स्थापना गर्नका लागि अवधारणा पत्र एवँ स्थान छनौटको सहमति भएको ।
- पञ्चकोशी परिक्रमा पथमा पूर्वाधार निर्माण कार्यको भौतिक प्रगति शत प्रतिशत भएको।
- लुम्विनीमा निर्माणाधीन ५ हजार व्यक्ति क्षमताको ध्यान केन्द्र तथा सभाहलको पहिलो चरणको निर्माण सम्पन्न भएको ।
- साँस्कृतिक मेला आयोजना गर्नका लागि पर्व छनौट गर्ने कार्य भइरहेको ।

- हालसम्म ४६५ वटा सम्पदाको संरक्षण तथा पुन:निर्माण कार्य सम्पन्न भएको ।
- विश्वरूपा मन्दिरमा रहेको विशाल मूर्ति मर्मत संभार गरी जडान कार्य समेत सम्पन्न भैसकेको छ।

(ख) पर्यटन क्षेत्र-

प्रमुख उपलब्धीहरुः

- दक्षिण एशिया पर्यटन पूर्वाधार विकास आयोजनाको भौतिक प्रगति ६७ प्रतिशत तथा वित्तिय प्रगति ५९ प्रतिशत भएको।
- ईन्द्रसरोवर, सन्दकपुर, पञ्चासे, भादागाँउ, निग्लिहवा र धनुषाधामको दोश्रो चरणको निर्माण कार्य ३५% सम्पन्न भएको।
- रारा क्षेत्रको प्रथम चरणको कार्य ६५% सम्पन्न भएको ।
- मुक्तिनाथ क्षेत्रको आनि गुम्बा निर्माण, कागबेनीको पिण्डस्थान पुनर्निर्माणको प्रथम चरणका कार्य ७५% सम्पन्न भएको
- ग्रेट हिमालयन ट्रेल निर्माण (मकालु, कञ्चनजङ्गा, यासट्रिल, च्छो रोल्पा लगायतका क्षेत्रमा निर्माण कार्य ९० कि.मि सम्पन्न भएको ।
- सगरमाथा हेरिटेज ट्रेल, धार्चे मनास्लु, हेलम्बु लाङटाङ ट्रेल लगायतका स्थानमा दोश्रो चरणको निर्माण कार्य ३५ कि.मि सम्पन्न भएको ।
- फूल्चोकी पनौति नमोबुद्ध adventure Cycling route सम्पन्न गर्ने कार्य भइरहेको ।
- प्रदेश न २ अन्तर्गत धनुषाधाम क्षेत्र धनुषामा पर्यटकिय पुर्वाधार निर्माण कार्य जारि राख्ने (Foot Path, Service Center, Tea house, Rest Shed Beautification of Pond, Toilet तथा अन्य पूर्वाधार निर्माण भइरहेको ।
- हिमालय क्षेत्रमा आरोहणको लागि आवश्यक GPS Tracking System संचालनको लागि सम्पूर्ण पूर्वाधार तयार गर्ने कार्य कार्यान्वयनमा रहेको ।
- नारायणी नदि छेउमा Lighting सहीतको फुट ट्रेल र जलविहार स्टयाण्ड तथा राम नगरको जंगलमा Night सफारिको लागि Lighting सहितको फुट ट्रेल निर्माण गर्ने कार्य चालु रहेको ।

- पर्यटक तथ्याङ्क

प्रमुख सूचकहरु	**२०७४ पौष सम्म (सन् २०१७) को उपलब्धि**	**२०७५ पौष सम्म (सन् २०१८) को उपलब्धि**	**२०७६ पौष सम्म (सन् २०१९) को उपलब्धि**	**२०७७ पौष सम्म (सन् २020) को उपलब्धि**
कूल पर्यटक आगमन संख्या	९४०२१८	११७३०७२	११९७१९१	२३००८५

प्रत्ति पर्यटक बसाइ अवधि (औषत दिन)	१२.६	१२.४	१२.७	१५
पर्यटन क्षेत्रबाट प्राप्त आर्जन (रु. करोड)	५८५२	६७०९	७५८०	२४९५
प्रति पर्यटक प्रतिदिन खर्च (अमेरिकी डलर)	५४	४४	४८	६५
कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा पर्यटन क्षेत्रको अनुपात (%)	२.०६	२.२४	२.२६	१.७०
नियमित उडानमा नेपाल आउने अन्तर्राष्ट्रिय वायुसेवाको संख्या	३०	२९	२९	२७

** होटल र रेष्टुरेण्टहरुको योगदान मात्र ।*

(ग) नागरिक उड्डयन क्षेत्र–

मुख्य प्रमुख उपलब्धीहरुः

- पोखरा क्षेत्रीय अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलको आयोजनाको हालसम्मको समष्टिगत भौतिक प्रगतिः ७२.००% र यस फागुन महिनाको समष्टिगत प्रगति १% रहेको । Earthwork Cutting र Filling कार्य ९८% सम्पन्न, Runway, Taxiway, Apron र Hanger Apron कार्य सम्पन्न, Strom Water Drainage, Irrigation Canal, Grouted Riprap Drain, Outlet Structure(Drop Structure) निर्माण कार्य ९०% सम्पन्न, सबै भवनहरुको Concrete/Steel Structure तथा छाना छाउने, Roof Slab मा Water Proofing, Block Masonry, Flooring तथा Plaster गर्ने कार्य सम्पन्न ।
- त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको Domestic Renovation ९६% कार्य सम्पन्न भएको, Granite flooring को ९५% कार्य सम्पन्न भएको, Canopy Construction ४३% कार्य सम्पन्न भएको, Renovation of International Terminal Building ७५% कार्य सम्पन्न भएको ।
- दाङ्गको नारायणपुरमा विमानस्थल निर्माणको Detail Survey/ EIA को TOR Scoping गर्नको निमित्त परामर्शदाताको टोलि खटिइ फिल्डको काम सम्पन्न।

- कालिकोट विमानस्थलमा सब-बेस कार्य सम्पन्न भई बेस कार्य हुदै, आयोजनाको ७२% कार्य सम्पन्न भएको।
- गुल्मी विमानस्थल निर्माण कार्य चालु रहेको, आयोजनाको ६५% कार्य सम्पन्न भएको। (माटोको काम अन्तिम चरणमा, Drainage सम्पन्न, सबबेस को काम सम्पन्न भई बेसको काम हुदै)
- भरतपुर विमानस्थलको Obstacle Limitation Surfaceको सर्भे भई chart तयार भएको र विमानस्थलको गुरुयोजना अन्तिम चरणमा रहेको, जग्गा प्राप्तिको लागि नेपाल आर्मी संग सहकार्य भईरहेको।
- सुर्खेत विमानस्थलमा धावनमार्ग विस्तार गर्नको निमित्त कर्णाली प्रदेश सरकार र प्राधिकरण बिच लगानी साझेदारी गरिएको।

यस अबधिमा जारी गरिएका/स्वीकृत भएका/संशोधन भएका ऐन, नियमावली, कार्यबिधि, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरुको विवरण:

क्र.सं.	विवरण	नयाँ/संशोधन
१	नयाँ पर्यटन विधेयक, २०७७ को मस्यौदामा मन्त्रालयगत सहमति लिई कानून मन्त्रालयमा परिमार्जन तथा राय/सहमतिका लागि पठाइएको ।	नयाँ
२	**प्राचिन स्मारक संरक्षण ऐन,२०१३** को छैठौं संशोधनका लागि संघीय संसदमा पेश गर्न विधेयक मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृत भएको ।	संशोधन
३	राष्ट्रिय सँस्कृति नीति २०७७ को मस्यौदा तयार गर्न समिति गठन भई मस्यौदा तयार गर्ने कार्य भैरहेको ।	नयाँ
४	**प्रतिलिपि अधिकार ऐन,२०५९** लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक **राष्ट्रिय**	संशोधन
५	**नेपाल हवाई सेवा प्राधिकरण विधेयक,२०७७** तथा **नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण विधेयक,२०७७** लाई मन्त्रिपरिषद्को स्वीकृति पश्चात **राष्ट्रिय सभामापेश** गरी विधायन समितिमा **दफावार छलफल** पूरा गरी प्रतिवेदन	नयाँ
६	**अभिलेख संरक्षण ऐन,२०४६** लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक **राष्ट्रिय सभामा पेश** गरिएको ।	संशोधन
७	**हवाई नीति**को मस्यौदा तयार भई स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषदमा पेश भएको	संशोधन
७	**पर्यटकहरुको आवागमनलाई ब्यबस्थित गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड २०७७**तयार भएको	नयाँ

१०. सूचना अधिकारी र प्रमुखको नाम र पद

(क) प्रमुखको नामः सचिव श्री यादव प्रसाद कोइराला

(ख) सूचना अधिकारीको नामः उपसचिव श्री प्रेम सुवेदी

११. सम्बन्धित नीति, ऐन, नियम, गठन आदेश, विनियम वा निर्देशिकाको सूची

नीतिहरुः

- पर्यटन नीति, २०६५
- राष्ट्रिय हवाई नीति, २०६३
- राष्ट्रिय संस्कृति नीति, २०६७

ऐनहरुः

- प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३
- गैर सैनिक हवाई उडान (सिभिल एभिएशन) ऐन, २०१५
- नेपाल वायुसेवा निगम ऐन, २०१९
- पर्यटन ऐन, २०३५
- लुम्विनी विकास कोष ऐन, २०४२
- पशुपति क्षेत्र विकास कोष ऐन, २०४४
- अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६
- नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल सङ्गीत नाट्य प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल पर्यटन वोर्ड ऐन, २०५३
- नेपाल नागारिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३
- वृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद ऐन, २०५५
- प्रतिलिपि अधिकार ऐन, २०५९

नियमहरुः

- होटल, लज, रेष्टुराँ वार तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८
- ट्राभल र ट्रेकिङ्ग एजेन्सी नियमावली, २०६२
- जलयात्रा नियमावली, २०६३
- अभिलेख संरक्षण नियमावली, २०६३
- गैर सैनिक हवाई उडान (सिभिल एभिएशन) नियमावली, २०५२
- प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
- पर्वतारोहण सम्बन्धी नियमावली, २०५९
- प्रतिलिपि अधिकार नियमावली, २०६१
- नेपाल पर्यटन बोर्ड नियमावली, २०५५
- नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण नियमावली, २०५८
- विमानस्थल दस्तुर नियमावली, २०३८ खारेज गर्ने नियमावली २०६७
- क्यासिनो नियमावली, २०७०
- गैर सैनिक हवाई उडान (दुर्घटना जाँच) नियमवली, २०७१
- नागरिक उड्डयन सुरक्षा नियमावली, २०७३

गठन आदेशहरुः

- नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन समिति (गठन) आदेश, २०२९
- तारागाउं विकास समिति (गठन) आदेश, २०३४
- देवघाट क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५०
- भानु जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०५१
- बुढानिलकण्ठ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- मनकामना क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- वौद्धनाथ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पाटन संग्रहालय विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पाथीभरा क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३

- हलेसी महादेवस्थान विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पर्वतीय प्रशिक्षण विकास समिति (गठन) आदेश, २०५९
- राष्ट्रिय ताल संरक्षण विकास समिति (गठन) आदेश, २०६३
- रुरु रेसुङ्गा क्षेत्र संरक्षण तथा पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६३
- खप्तड क्षेत्र पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६३
- विराट क्षेत्र पर्यटन प्रबर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- सलहेश क्षेत्र पर्यटन प्रबर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- विदेह–मिथिला क्षेत्र पर्यटन प्रबर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- सिम्रौन क्षेत्र पर्यटन प्रबर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- चिसापानी क्षेत्र प्रबर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- लुम्बिनी क्षेत्र पर्यटन प्रबर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- कर्णाली क्षेत्र पर्यटन प्रबर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- वृहत्तर वराहक्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- हनुमानढोका दरवार संग्रहालय विकास समिति (गठन) आदेश, २०६७

निर्देशिका तथा कार्यविधिहरु

- प्राचीन स्मारक संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधी, २०६४
- नागरिक उड्डयनसंग सम्बन्धित संस्थालाई ईजाजत दिने सम्बन्धी कार्यविधि, २०६६
- *(मन्त्रिस्तरीय मिति २०७२।१२।१६ को निर्णयानुसार थप र संशोधित)*
- होमस्टे संचालन कायर्विधि, २०६७
- पर्यटक यातायात सेवा व्यवसाय दर्ता तथा सञ्चालन कार्यविधि,२०६८
- सय जनाभन्दा बढी विदेशी पर्यटक भित्र्याउने अनुदान कार्यविधि, २०६८
- *(चालु आ.व.मा वजेट व्यवस्था नभएको)*
- महाकवि देवकोटा पुरस्कारसम्बन्धी कार्यविधि
- एकतारे होटल देखि पाँच तारे डिलक्स स्तरसम्मका होटल र पर्यटक आवास (रिसोर्ट) सम्बन्धि मापदण्ड
- पुष्पलाल राष्ट्रिय पुरस्कार मापदण्ड तथा कार्यविधि (संशोधन सहित) २०६९
- पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०

- पर्वतारोहण रोयल्टी बाँडफाँड तथा परिचालन निर्देशिका, २०७०
- उपभोक्ता समितिबाट पर्यटन पुर्वाधार बिकास निर्माणसम्बन्धी कार्य गराउने कार्यविधि, २०७१ (संशोधन सहित)
- कम उचाई हिमालचुलीको आरोहण अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका, २०७२
- राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार कार्यविधि तेस्रो संशोधन सहित २०७२
- दुर्गम क्षेत्रका हवाई उडानमा भाडा सहुलियत प्रदान गर्ने सम्बन्धी मापदण्ड, २०७३
- कार्य सम्पादन व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- आन्तरिक व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- भेटीघाटी व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- विदा पर्यटन कार्यविधि,२०७३
- पर्यटनसँग सम्वद्ध व्यक्ति तथा संस्थालाई सम्मान गर्ने सम्वन्धी कार्यविधि, २०७३
- भगत सर्वजित मानव मर्यादा राष्ट्रिय पुरस्कार मापदण्ड तथा कार्यविधि, २०७३
- सार्वजनिक निकायका पदाधिकारी तथा सदस्यको नियुक्ति र मनोनयन सम्बन्धी मापदण्ड,२०७३
- पर्यटकहरुको आवागमनलाई ब्यबस्थित गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड, २०७७

१२. आम्दानी, खर्च तथा आर्थिक कारोवारको अद्यावधिक विवरणः

रकम (रु) हजारमा

क्र.स.	क्रियाकलाप	जम्मा बजेट	यस अवधिको खर्च		हालसम्मको खर्च	
			रकम (रु)	प्रतिशत	रकम (रु)	प्रतिशत
१	पूँजीगत बजेट अन्तर्गतका कार्यक्रम	२,८००	७३०.८१	२६.१०%	८२७.९९	२९.५७%
२	चालू बजेट अन्तर्गतका कार्यक्रम	३६४,४००	१९,८२०.५८	५.४४ %	५२,१२२.८२	१४.३०%
३	जम्मा	३६७,२००	२०५५१.३९	५.६ %	५२९५१	१४.४२%